

KAJ PA ZDAJ?

Priročnik za uporabo
gledališča zatiranih
na področju okoljske
problematike

Vsebina

I. Uvod	3
II. Proces in opis metodologije	5
Skupina Upogljivi upor	5
Uvodni del.....	5
Spoznavanje imen, ustvarjanje skupine	6
Poglabljanje medosebnega stika, raziskovanje moči in krepitev zaupanja	7
Sproščanje - igre, ki nasmejejo in preženejo strah pred napakami.....	8
Ustvarjanje slik.....	9
Ustvarjanje zvokov.....	10
Raziskovanje zatiranja	10
Skupina Resilient Revolt.....	11
1. korak.....	12
2. korak.....	13
3. korak.....	14
4. korak.....	15
5. korak.....	15
III. Scenarij predstave Resilient Revolt	16
IV. Predstava Kaj pa zdaj?	25
V. Multiplikacija – ne sme se ustaviti na tej točki!	26
VI. Metodološke ideje za nadaljnje delo	28
VII. Literatura	29

I. Uvod

Začetki

Upogljivi upor se je rodil iz potrebe aktivističnih gledaliških ustvarjalk¹ oziroma izvajalk gledališča zatiranih (GZ), da prispevajo svoj odgovor na krizo podnebne (ne)pravičnosti z uporabo GZ. Izhajal je iz želje po vzpostavitvi novega gibanja, ki pri svojem delovanju na področju omenjene tematike uporablja tehniko forumskega gledališča. Gibanje z mednarodnim imenom *Resilient Revolt* se je uradno pričelo na pred-festivalski rezidenci sedmega mednarodnega Ne-festivala gledališča zatiranih leta 2019. Tema festivala so bile prav podnebne spremembe.

Kot nadaljevanje in v odgovor na okoljsko problematiko, eno izmed najbolj perečih in s strani družbenih gibanj najpogosteje naslovljenih političnih tematik, smo januarja 2020 tudi v Sloveniji pričeli s svojim projektom Upogljivi upor. Ustanovili smo slovensko sekcijo mednarodnega evropskega gibanja gledališča zatiranih za podnebno (ne)pravičnost.

Gledališče zatiranih je participatorna oblika političnega gledališča. Ciljne skupine naših uprizoritev so lokalne skupnosti, naključni mimoidoči in zainteresirana javnost. Naš doprinos skupnosti je ustvarjanje solidarnosti z vzpostavljanjem trajnostnega načina življenja. Z osnovanjem lokalnih ekip po Sloveniji želimo med ruralnimi in urbanimi okolji vzpodbuditi dialog o nujno potrebnih radikalnih spremembah.

Kriza podnebne (ne)pravičnosti znotraj Upogljivega upora

Znotraj gibanja Upogljivi upor (*Resilient Revolt*) poskušamo delovati na področju podnebne (ne)pravičnosti, ki jo dojemamo kot eksistencialen problem. Podnebno krizo razumemo kot eno najbolj neizbežnih kriz našega časa. Naš trenutni način življenja je v samem bistvu nasproten trajnostnim načinom in temelji na izkoriščanju. Skozi svoje delo želimo pokazati, kaj vse je na kocki in kam nas utegne pripeljati trenutno ravnanje. Ker je podnebna kriza globalne narave, verjamemo, da poleg nacionalnih in mednarodnih gibanj za podnebno pravičnost (kot so Mladi za podnebno pravičnost, Petki za prihodnosti (*Fridays for Future*), *Ende Gelände* in *Extinction Rebellion*) potrebujemo tudi vzpostavitev transnacionalnega gibanja GZ, ki naslavlja podnebne spremembe.

Cilji Upogljivega upora

Iz dane politične analize izhajajo trije glavni cilji oziroma stebri Upogljivega upora: ustvariti **umetniško** interaktivno predstavo preko čim bolj **horizontalnega** procesa dela (vzpostavljanja nehierarhičnih skupinskih procesov, delovanja skozi sodelovanje in doprinos vseh sodelujočih), ki naj se zaključi z nujno potrebno **multiplikacijo** (v našem primeru oblikovanje več gledaliških skupin v Sloveniji, razširjanje gibanja). Cilji oziroma stebri bodo upoštevani tako v samem projektu, kot v prihodnjih akcijah Upogljivega upora.

¹ Gledališče zatiranih mora vedno biti tudi feministično gibanje, ki se postavlja po robu patriarhalnem zatiranju. Zato smo se odločile, da bomo v tem priročniku uporabljale izraze, zapisane v slovnični obliki ženskega spola kot nevtralne za vse spole.

Gledališče zatiranih (GZ) in forumsko gledališče

Vsem, ki z gledališčem zatiranih in forumskim gledališčem še niste seznanjene, na tem mestu ponujamo kratko predstavitev.

Gledališče zatiranih (GZ) je množica tehnik, iger in vaj, ki skozi utelešeno pripoved pomagajo pri opolnomočenju in osvoboditvi posameznic ter njihovih skupnosti. Pristop je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja v Južni Ameriki razvil Augusto Boal. Vse od takrat se metoda po celem svetu uporablja za gradnjo skupnosti, za krepitev družbene angažiranosti posameznic in skupin ter pri nudenju podpore posameznicam ob uresničevanju njihovega ustvarjalnega potenciala za vpeljavo sprememb na osebni in družbeni ravni.

Z GZ uporabljamo gledališče kot okvir, znotraj katerega iščemo rešitve za probleme v resničnem svetu. Z njim odpiramo prostor za razvijanje veččin, ki podpirajo osvoboditev posameznic in družbe. Ustvarjamo prostor za »vajo za življenje« in dialoge, kjer je bil prej zgolj monolog. GZ je način analiziranja dinamike in neenakosti moči v družbi in v osebnih odnosih. Pri uporabi te metode poudarjamo, da so osebni problemi vedno tudi družbene narave.

Forumsko gledališče je ena od oblik GZ. Preko kratkih gledaliških prizorov je občinstvu predstavljen problem z določeno tematiko. Po ogledu prizorov se gledalkam ponudi možnost, da ukrepajo oziroma »interveniirajo« v prizore – pridejo na oder in potek zgodbe spremenijo tako, da likom predlagajo nove načine odzivanja na dogajanje. Opisan način dela se po vsem svetu uspešno uporablja kot način mobilizacije ljudi za soustvarjanje strategij delovanja družbenih gibanj in za aktivno delovanje znotraj njih. Obenem posameznicam omogoča, da izostrijo svoj občutek za dojetanje perečih družbenih in osebnih konfliktov.

Pregled vsebine in ciljev priročnika

Priročnik je nastajal med procesom in je eden od rezultatov dela mednarodnega gibanja *Resilient Revolt*. Tako zajema širše, mednarodno uporabljene pristope, ki so bili uporabljeni v procesu nastajanja predstave, kakor tudi specifične prispevke skupine Upogljivi upor Slovenija.

V naslednjem poglavju priročnika bomo predstavili metodologijo, uporabljeno tekom procesa ustvarjanja, ki zajema vaje, igre in tehnike, s katerimi smo raziskovale tematiko okoljske (ne)pravičnosti in horizontalnega načina delovanja skupine.

Kjer je to možno, delimo tudi rezultate, do katerih smo prišle v procesu delovanja skupine in priprave predstave. Namen tega priročnika je čim bolj slikovito orisati dogajanje. Zato je del metodologije predstavili preko vaj, ki smo jih uporabljale same, drugi del pa prikazuje nastanek predstave mednarodne ekipe. Upamo, da bo priročnik pripomogel k snovanju podobnih skupin in jim služil kot navdih pri delu.

Priročnik vsebuje tudi scenarij in posnetek forumske predstave, ki jo je mednarodna ekipa *Resilient Revolt* ustvarila na umetniški rezidenci poletni 2019. Prilagamo ga, ker ga uporabljamo v vseh sodelujočih državah in služi kot osnova za razvoj lastnih, morebiti bolj lokalno navdahnjenih forumskih predstav in kot iztočnica za nadaljnji razvoj dela z metodo gledališča zatiranih. Priložena je tudi povezava do posnetka slovenske različice predstave z naslovom Kaj pa zdaj?, ki jo od 2020 izvaja skupina Upogljivi

upor. Predstava aktualizira lokalne dogodke – odprtje lakirnice Magna, močno onesnaženje okolja zaradi požara v tovarni Kemis, projekt izgradnje hidroelektrarne Mokrice ... – in gledalke sprašuje »Kaj pa zdaj?«; vprašanje, ki brez dvoma postaja vse bolj aktualno.

V petem poglavju delimo svoja razmišljanja in napotke glede multiplikacije projekta in samega delovanja gibanja *Resilient Revolt*. V njem razmišljamo, kako peljati Upogljivi upor naprej in kaj pri tem upoštevati. V poglavju izpostavimo nekatere dogodke iz preteklih let, ki so bili pomembni za gibanje, obenem pa želimo opogumiti druge multiplikatorke, da širite poslanstvo gibanja s svojimi aktivnostmi in projekti. Naj se seznam aktivnosti in aktivizma ne konča!

Nadalje podajamo nekaj idej in predlogov za zagon vašega lokalnega Upogljivega upora in predstavimo metodologijo časopisnega gledališča. Verjamemo, da se je smiselno dobro podkovati in opremiti z literaturo, zato smo tisto, ki je na nas imela največji vpliv, zbrali v zadnjem poglavju.

Želimo vam veliko novih spoznanj in zabave med branjem.

Anamarija in Sanja za Upogljivi upor Slovenija.

II. Proces in opis metodologije

Skupina Upogljivi upor

Pri gledališkem delu znotraj okvirja GZ o sami predstavi ne moremo govoriti, ne da bi se dotaknili ustvarjalnega procesa, v katerem je nastala. Gre namreč za delo, ki izhaja iz konkretnih zgodb posameznic, njihovega doživljanja sveta in sebe ter njim lastnih načinov spopadanja s preizkušnjami, pred katere so postavljene v vsakdanu. Pomembno je, da vprašanja, na katera iščemo odgovore, prihajajo iz skupine in so skupna vsem njenim članicam. Zato moramo pred raziskovanjem tematike, koncepta zatiranja znotraj nje in reflektiranjem osebnega pogleda posameznic, poskrbeti za vzpostavitev varnega prostora znotraj skupine. Ta mora vsaki od udeleženk omogočati, da se počuti dovolj slišano in sprejeto, da zmore s skupino deliti svoja mnenja in občutja.

Vsaka skupina nosi svojo vsebino, prav tako vsaka izvajalka proces vzpostavljanja ekipe in ustvarjanja predstave vodi po svoje. Pomembno je, da pot iščeta skupaj in se sproti prilagajata situaciji. Zato vam obrazca za pripravo forumske predstave ne moremo ponuditi. Vseeno pa vam na tem mestu predstavljamo okviren potek procesa, za katerega menimo, da mu je smiselno slediti. Za lažje razumevanje prilagamo tudi nekaj vaj iz priročnika *InExActArt* avtorice Brigit Fritz, ki smo jih uporabili za ustvarjanje naše forumske predstave. Če vas zanima podrobnejša razlaga ali pa bi želele dodaten material za delo na področju GZ, vas vabimo, da knjigo vzamete v roke in ji namenite nekaj časa.

Uvodni del

- **Gibanje po prostoru:** Prve minute dela v novi skupini so vedno najbolj negotove; nihče ne ve, kaj točno pričakovati, vsak je zaprt v prostor lastnih misli. Izhodiščni izziv vodenja delavnice je

tako ustvarjanje novega skupnega prostora izkustva. Najboljši način ustvarjanja tega prostora je gib, gibanje. To je najbolje začeti s sproščeno hojo po prostoru, ki ji postopamo dodajamo natančnejše usmeritve:

Med hojo po prostoru vseskozi spreminjajte smer hoje. Zavzemite čim več prostora, a hkrati pazite, da ne trčite v koga izmed ostalih. Pozornost usmerite v način, na katerega vaša stopala vzpostavljajo stik s tlemi. Sprostite ramena, roke naj bodo sproščene ob telesu. Sprostite obrvi; v obrveh pogosto nezavedno zadržujemo stres. Hodite odločno in osredotočeno. Sprostite spodnjo čeljust, nato karseda zmehčajte obraz.

Ne da bi se ustavili, lahko preidemo v izvedbo naslednje vaje.

- **Medosebni stik:** Vodja hojo po prostoru prekine s ploskom in poda navodilo:
- *Sezite v roko čim več soudeleženi; nato nadaljujte s hojo.*

Ob naslednjih ploskih dodaja navodila:

- *Pozdravite v čim več jezikih in na čim več različnih načinov;*
- *Z desnim kolonom se nežno dotaknite čim več desnih kolen;*
- *Z levim ramenom se nežno dotaknite čim več levih ramen;*
- *Z uhlji se dotaknite čim več uhljev.*

Zaključni z navodili:

- *Ob naslednjem plosku se postavite ob tiste, s katerimi si delite lastnosti, kot so prebivališče na vasi oziroma v mestu; mesec rojstva; barva oči, nogavic, majic itd.; preživljanje počitnic na obali oziroma v gorah ...*

Namen obeh vaj je, da se umirimo in spoznamo s prostorom, se v njem udomačimo ter vzpostavimo stik z vsemi sodelujočimi.

Spoznavanje imen, ustvarjanje skupine

- **Z imenom, a brez imena:** Pri tej igri z imeni nihče ne ve natanko, komu katero ime pripada, a vsakdo izve vsa imena. Za začetek se skupina enakomerno razporedi po prostoru, vsaka oseba ima svoje mesto in dovolj prostora. Skupina zapre oči, nato se izvajalka sprehodi med njimi. Oseba, ki jo izvajalka potreplja po rami, glasno izgovori svoje ime. Izvajalka nadaljuje sprehod, dokler niso znana/izgovorjena vsa imena. Po krajšem premoru po prvem krogu skupina spet zapre oči (bolje rečeno, oči ostanejo ves čas zaprte), vodja pa se znova sprehodi med njimi. Tokrat oseba, ki se je vodja dotakne, glasno izgovori ime, ki ga je prej slišala pred svojim. Skupina nato odpre oči. Znana so vsa imena, toda ne vemo natančno, komu katero pripada – dovolj je, da ve Vesolje!
- **Ime in slika:** Skupina stoji v krogu. Začetek se zgodi spontano, ko prva oseba stopi v sredino kroga, zavzame položaj, naredi sliko s telesom – kip, ki ponazarja njena trenutna občutja, in izgovori svoje ime. Skupina nato skupaj ponovi sliko in ime. Prva oseba se vrne v krog, zamenja jo naslednja, tako dokler ne slišimo in »vidimo« vseh imen. Ko so znana vsa imena, se izvajalka spomni enega izmed imen in slik ter osebo »pokliče« s ponovitvijo. Poklicana oseba nato stopi v

krog, ponovi svojo obliko in ime, in pokliče nekoga drugega. V drugem krogu lahko izgovarjanje imena po želji tudi izpustimo.

Namen obeh vaj je, da se na sproščen način spoznamo z imeni in jih povežemo z obrazi posameznic, ki jih nosijo. Velikokrat je ta del spoznavanja za udeleženske stresen in povezan predvsem z neprijetnimi spomini na trenutke, ko si nam ni uspelo zapomniti vseh imen. Zato je pomembno, da ves čas ohranjamo iskren in neobsojajoč odnos do naloge ter da fokusa ne usmerimo le na pomnjenje, temveč tudi na ustvarjanje dobrega vzdušja in zabavo vseh udeležencev.

Poglabljanje medosebnega stika, raziskovanje moči in krepitev zaupanja

- **Capoeira – vaja v parih:** Capoeira je borilna veščina, ki je bila dolgo skrita pod kategorijo plesa. Razvila se je v Braziliji v času suženjstva in temelji na ohranjanju ravnotežja, hitrosti ter vzpostavljanju skupne igre. Je precej počasna vaja, zato morda tudi zahtevnejša. Za začetek se razporedite v pare, ki naj jih sestavljata osebi približno enake višine. Osebi v paru naj si stojita nasproti, razdalja naj bo takšna, da dovoljuje sproščen dotik podlakti. Osnovno pravilo igre je, da se stik podlakti ne sme izgubiti, pri igri pa ni dovoljena uporaba sile. Cilj igre je nežno se dotakniti s prsti obraza nasprotne osebe, ob tem pa njej preprečiti, da bi se dotaknila vašega. Ker beg ni možna izbira, je izogibanje dotikom odvisno od gibov hrbta in trupa. Najprej vajo izvajate tri minute v prvotnih parih, nato se v minutnih intervalih še dvakrat zamenjajte. Ker vsakdo razvije svoj pristop k igri, je zamenjava način spoznavanja in primerjanja različnih načinov igre. Pri izvedbi naj bodo mišice čim bolj sproščene, a fokus naj se ne izgubi. Vaja zahteva spretnost in sodelovanje brez pretirane uporabe sile. Po vaji se udeleženske v parih usedejo na tla in se pogovorijo o občutkih med izvajanjem. Če imamo čas, je zaželeno, da se zaključke deli tudi v večji skupini.
- **Kolumbijska hipnoza – vaja v parih:** Kolumbijska hipnoza je ena najosnovnejših vaj gledališča zatiranih. V njej sta obraz ene in dlan druge partnerke magneta; razdaljo med njima je potrebno ohranjati. Pri tem oseba z »magnetom« v dlani vodi partnerko po prostoru. Po petih/desetih minutah vlogi zamenjata. Med izvajanjem kolumbijske hipnoze se moramo zavedati psihofizičnih sposobnosti svoje partnerke (nočemo, da se komu zvrtil!) ter hipnozo voditi v skladu z njimi; partnerka lahko sicer igro zavrne. Po petih minutah partnerki vlogi zamenjata, zato previdno! Prihaja »maščevanje«. Eden od ciljev vaje je pomagati partnerki pri gibanju na načine, o katerih poprej morda sploh ni razmišljala. Tako se lahko zavemo pozabljenih in nepričakovanih možnosti in pri sebi spodbudimo mobilnost. Kolumbijsko hipnozo lahko izvajamo na različne načine, na primer:
 - z vodenjem več oseb hkrati (npr. z obema dlanema, s kolenom, ramo, komolcem ...);
 - s hkratnim sledenjem in vodenjem (Kakšno izkušnjo prinese tak način izvedbe?);
 - z usmerjanjem partnerkinega gibanja s premiki prstov in dlani (variacije v velikosti gibov, hitrosti, smereh);
 - komentiranje gibanja z uporabo zvokov in glasov.

Vmes lahko izvajalka vajo ustavi z glasnim: »Stop!«. Udeleženske tedaj zamrznejo – obstanejo na mestu in obmirujejo v dani poziciji. Slike konfliktnih in zatiralskih situacij, ki nastanejo na ta

način, lahko uporabimo kot material za razvoj prizorov forumskega gledališča.

Ko začuti, da je bilo za vajo namenjenega dovolj časa, reče: »*Še minuta!*«. S tem sporoči, da se »nenavadno početje« bliža k koncu in nameni dovolj časa za zadnje poskuse in raziskovanja, preden se vaja zares konča.

Namen vaj je vzpostavljanje kontakta, grajenje odnosa med udeleženkami in sočasno razmišljanje o razmerju moči znotraj njega. Pomembno je, da sodelujoče spoznavajo meje sebe in drugih ter hkrati krepijo zavedanje o različnih pozicijah, ki jih ljudje v odnosih zavzemamo. Obenem vaje ponujajo priložnost za odmik od vsem predobro znane dinamike nadigravanja ljudi okoli sebe. Omogočajo namreč raziskovanje raznolikosti sposobnosti in talentov ter hkratnega spoznavanja omejitev in šibkosti sebe in drugih. Kot take predstavljajo pomemben korak pri razvijanju medsebojnega skrbstvenega čuta.

Sproščanje - igre, ki nasmejejo in preženejo strah pred napakami

- **Princeska in medved:** Udeleženke se razporedijo v pare, ki se sklenjeni pod roko razporedijo po prostoru. Vodja izbere par in ga razdre, osebama pa določi vloge – ena je medved, druga princeska. Medved se, po medvedje, seveda, premika in oglašča, medtem ko poskuša ujeti princesko. Ta pa mu poskuša ubežati, medtem pa se obnaša in oglašča kot princeska. Ko se princeska naveliča bežanja, se lahko pridruži enemu izmed parov; v tem primeru vloge zamenjajo, oseba na zunanji strani para (povezana zgolj z eno roko) postane medved, prejšnji medved pa postane princeska. Če je skupina zelo velika, lahko določite več princesk in/ali medvedov.
- **Dež, hiša, človek:** Igra zahteva več trojic ter še eno osebo, ki iz trojic izostane oz. je »ena preveč«. Vsaka trojica »zgradi hišo«: dve osebi z iztegnjenimi rokami, dotikajoč se z dlanmi, postavita »streho«, tretja pa se usede v »hišo« pod njo. Izostala oseba se sprehaja med postavljenimi hišami. Če vzklikne »*Hiša!*«, morajo vse strehe zamenjati mesta ter najti novega partnerja, s katerim zgradita novo streho nad eno izmed sedečih oseb. Če izostala oseba vzklikne »*Človek!*«, morajo zamenjati mesta vsi sedeči. Če izostali vzklikne »*Dež!*«, pa morajo vsi zamenjati mesta ter vloge. Igra je zabavna, ker je vedno nekdo preveč. Če namreč oseba v sredini vzklikne »*Človek!*« in takoj najde hišo, v katero se lahko usede, v sredini ostane nekdo drug, ki s svojimi pozivi poskuša ravno tako najti mesto zase v krogu.

Namen igre je predvsem ustvarjanje sproščenega vzdušja, v katerem si udeleženke upajo preizkušati in raziskovati, ne da bi imele občutek, da bodo deležne obsodb in kritike. Za kvalitetno gledališko delo je namreč izjemnega pomena, da se udeleženke znebijo težnje po tem, da bi bile v svojem ravnanju »popolne« in si dopustijo eksperimentirati.

Ustvarjanje slik

- **Slike ali Grajenje kipov:** Pri tej vaji iz ljudi ustvarjamo žive kipe. Začeti je potrebno z demonstracijo: oseba, ki se javi prostovoljno, služi za material, »pametno glino«, iz katere partnerka ustvari kip; za oblikovanje svojega živega kipa glino oblikuje pazljivo in z nežnim dotikom, dokler ni zadovoljna z izdelanim kipom. Kip lahko upravlja tudi z nevidnimi nitkami kakor marioneto tako, da z njihovo pomočjo premika ude in dele telesa tja, kamor jih želi. Ali pa s svojim dihom, ki ga usmeri v, na primer, prste na rokah. Če želi, da kip z obrazom izrazi določeno čustvo, sama ponazori obrazno grimaso, kip pa jo posnema. Za konec lahko svoj kip tudi hipnotizira – z gestami prstov usmeri kipov pogled, ki ga s tleskom zasidra v določeno točko. Ko zaključi z oblikovanjem kipa, mu na uho zašepeta besedo, frazo, stavek ali poved, ki jo kip izgovarja, ko si ga nekdo ogleduje. Po demonstraciji se skupina razdeli v pare, v katerih ena prevzame vlogo kiparke, druga pa kipa. Ko so vsi kipi končani, se kiparke zberejo in nato sprehodijo skozi galerijo kipov, ki so jih ustvarile. Nato – aplavz! Po končanem ogledu pari vloge zamenjajo in vajo ponovno izvedejo do aplavza. Vaja je uporabna tudi ob delu z večjimi skupinami, ki se osredotočajo in naslavlajo določene tematike; v takšnih kontekstih je naloga prilagojena, na primer: *»S tremi ali štirimi osebami ustvarite skupinski kip, ki bo ponazarjal vaše videnje določenega problema na vašem delovnem mestu, v izobraževalni ustanovi, na projektu.«*
- **Dialog kipov ali Gib na gib:** Za začetek s prvim parom demonstriramo igro – sežeta si v roke in zamrzneta v položaju. Skupina ju opazuje in poskuša odgovoriti na vprašanja: *»Kdo bi lahko ti osebi bili? V kakšni situaciji sta se znašli? V kakšnem odnosu sta? Se poznata? Je njuno srečanje uradno?«* Nato ena izmed njiju izstopi iz slike, medtem ko druga ostane zamrznjena in v enakem položaju kot prej. Spet postavite vprašanja: *»Kakšna situacija je pred nami sedaj? Kdo je ta oseba? Kaj počne? Kje se nahaja?«* S prvim krogom interpretacij in asociacij skupina ozavesti, da slike same na sebi ne predstavljajo ene »neizpodbitne resnice«, pač pa jih je mogoče brati na več različnih načinov. Po demonstraciji se skupina razdeli v pare, v katerih igro nadaljujejo na sledeči način: začetek ostaja enak – osebi si sežeta v roke (kot bi se rokovali, vendar v pozi zamrzneta), nato se ena izmed njiju umakne iz slike, si ogleda drugo v še vedno zamrznjenem položaju, nato pa spontano dopolni sliko z novo pozo, »odgovorom« na prejšnjo sliko. S ponovnim vstopom dekonstruira pomen prve slike, nova slika pa tako dobi povsem drugačen pomen. Ko je slika nekaj trenutkov vzpostavljena, iz nje izstopi druga oseba, si ogleda preostanek slike ter se vanjo vrne z novo idejo kot odgovorom. Igra poteka spontano in v tišini, slik pa ni potrebno linearno povezovati v zgodbo. Ko igro zaključite, lahko partnerki odpreta diskusijo, v kateri izmenjata izkustva ter ugotavljata, ali se je vzpostavila kakšna zgodba ter kakšna je bila dinamika slik.
- **Slika skupnosti: od resničnosti do idealov:** Skupina prične s skupno sliko – poustvarjanjem svojega kraja, države, šole ... Pri kreiranju slike lahko kdorkoli zavzame prostor s svojo sliko oz. kipom, ki ga ostale osebe dopolnijo s svojim. Izvajalka nato postavi vprašanje: *»Kaj še obstaja v sliki? Ali še kaj manjka?«* Ko je slika končana, jo osebe, ki niso v njej, komentirajo. Pomagate si lahko z vprašanji: *»Kaj vidite? Kakšno je vzdušje? Kdo vse je v sliki? Kaj ji manjka?«*, ter še posebej: *»Kdo manjka?«* Pogosto odsotnosti nosijo več pomena od tistega, kar je prikazano, odgovor na to vprašanje pa veliko pove o družbi, v kateri živimo.

Slikovno gledališče predstavlja temeljno tehniko gledališča zatiranih. Ker ni omejeno z jezikovno spretnostjo in besednim zakladom, posameznicam omogoča večji prostor za izražanje ter več fleksibilnosti znotraj njega. Dopusti nam, da občutke, razmišljanja in izkustva izrazimo preko telesa. S tem postane proces dela bolj demokratičen.

Ustvarjanje zvokov

- **Ustvarjanje zvoka – nekaj izhodišč:** Skupina se sprehaja po prostoru in prične preganjati navidezne kokoši z glasovi »šč, šc«. Ob glasu naj kokoši preganja tudi s telesi – upogibajoč kolena ob sočasni uporabi rok. Nato naj sledi čebeli, ki leti po prostoru – s prstom kaže nanjo, hkrati pa proizvajajo brenčeči glas »bzzzz«. Potem naj z eno roko obesijo vrv z ene strani prostora do druge; vrvica je dolga kot je dolg izdih posameznice – če ga zmanjka, preden pride do druge strani, naj začne znova. Med napeljevanjem vrvice naj oseba oblikuje razpotegnjen »f«. Nato naj z eksplozivnimi glasovi »pu«, »tu«, »ku« odganjajo mrčes, lahko tudi z drugih. Zopet naj se sprehajajo po prostoru in izgovarjajo najprej »hoš, hop, hot«, nato le »hop, hop hop«, dokler jim ne zmanjka sape. Nato naj med hojo po prostoru vzklikajo: »Ti prašičji prašičev prašič!« Frazo naj artikulirajo jasno in razločno, aktivirajo obrazne mišice ter gestikulirajo proti namišljeni naslovnici fraze. V izraz naj vključijo celotno telo. Vajo naj se v korakih izvaja po nekaj minut.
- **Hej, ti!:** Skupina sproščeno stoji v krogu, teža je enakomerno razporejena na obe nogi. Izvajalka vajo začne z vzklikom: »Hej, ti!«, hkrati pa s prstom pokaže na nekoga v krogu. Obtožbi lahko dodate karkoli, na primer: »Ti si pojedla mojo čokolado!« Obtožena oseba ogorčeno odvrne: »Kdo, jaz?« »Ja, ti!«, se v odgovor obtožujoči z iztegnjenimi prsti pridruži celotna skupina. »Ne, jaz pač ne!« odgovori obtoženka. »Kdo pa?« odvrne skupina. »On!« ali pa »Ona!«, vzklikne obtožena in pokaže na nekoga drugega v krogu. Igro nato ponavljamo dokler niso vse dobile priložnost biti obtožene.

Glas je element, na katerega v vsakdanu zaradi njegove samoumevnosti radi pozabimo. Vajeni smo, da moramo govoriti tiho, zadrževati smeh in se izogibati nenavadnim glasovom. Gledališče zatiranih nam ponuja možnost, da ravnamo drugače – preko različnih vaj se lahko osvobodimo spon, postanemo bolj pozorni na svojo dihalno pot in posledično dihomo globlje ter se hkrati pripravljamo na vzpostavljane akustične povezave z občinstvom.

Raziskovanje zatiranja

- **Podobe zatiranja:** Skupina sedi v krogu. Vsem je dodeljena naloga prevzeti vlogo zatirane osebe v določeni zatiralski družbeni situaciji. Polovico skupine izvajalka povabi, da pokažejo svoje slike (posamezno, a vsi hkrati), nato povabi drugo polovico, da prevzame vloge zatiralk, vsaka v eni sliki, in dopolni izbrano sliko. Nastali pari nato brez razpravljanja o skupni sliki oz. dogovarjanja o njenem pomenu začnejo improvizirati prizor. Sprva so improvizacije odnosa zatiralka – zatirana neme, brez besed in zgolj z akcijami, nato se jim pridružijo zvoki. Ob koncu vaje naj se improvizaciji doda še improvizirano besedilo. Po izvajanju sledi skupinski prizor. Med

nebesedno improvizacijo lahko izvajalka vzklikne: »*Stop!*«, v zamrznitvi pa vsak lik za kratek čas govori svoj monolog. Po zamrznitvi se liki vrnejo v nebesedno improvizacijo.

- **Statusna vaja, od 1 do 7:** V igri za celotno skupino je tema družbeni razred. Razporedite se v krog, ki predstavlja družbeni prostor. Izvajalka nato vsem dodeli števila od ena do sedem, vsakdo pa mora dodeljeno število nato okarakterizirati v določeni družbeni vlogi. Pri tem je lik št. 1 najbolj pomemben in poseduje največjo družbeno moč, lik št. 7 pa najmanj pomemben in ima najmanj družbene moči (npr. lik št. 5 je blagajničarka, lik št. 3 pa učitelj itd.) Like po vrsti in brez govora, zgolj neverbalno predstavite, skupina pa naj jih brez komentarjev opazuje (interpretacije oštevilčenja so včasih povsem različne – nekdo bi pod št. 1 postavil umetnika, nekdo drug direktorja). Po končani predstavitvi vseh likov sledi skupinska improvizacija. Liki se začnejo sprehajati po prostoru, sprva brez dialoga in še vedno brez besed. Čez nekaj časa začnejo svoj notranji monolog, svoje misli govoriti na glas. Ko to uspešno vzpostavijo, začnejo liki opravljati svoja vsakdanja opravila, kasneje pa tudi vstopati v interakcijo z ostalimi. Vajo naj udeleženske izvajajo, dokler se zdi živahna in produktivna, po njej pa naj si v krogu izmenjajo občutja in misli o njej. »*Za koga je to delovalo? Komu se zdi, da ni? Na kakšen način so se liki srečevali v tej novi realnosti?*«

Tematika zatiranja je rdeča nit vsake forumske predstave, zato je pomembno, da jo udeleženske spoznajo iz čim več zornih kotov. Prav vsaka izmed nas se v življenju znajde tako v poziciji zatirane kot tudi v poziciji zatiralke. Nujen predpogoj za kvalitetno delo je, da obe vlogi sprejmemo in si naš lastni položaj priznamo – iz njega bomo pri gledališkem delu izhajali ter ga poskušali spreminjati. Bistveno je tudi, da skupina spozna različne poglede na tematiko in dojemanje koncepta zatiranja. Preko preigravanja različnih vaj in preizkušanja raznoraznih vlog udeleženske dobijo možnost reflektirati svoja prepričanja in vrednote. Obenem na ta način skupina posredno lahko pride do konsenza, katero področje se vsem zdi pomembno ter najde odgovor na vprašanje, katera tema jih vse osebno zadeva. Material, ki ga skupina ustvari med vajami, je lahko že dobra osnova za pripravo forumske predstave.

Skupina Resilient Revolt

Ena od temeljnih značilnosti in lepot gledališča zatiranih je tudi nepredvidljivost procesa ustvarjanja. Našo ekipo je med pripravo forumske predstave presenetila epidemija koronavirusne bolezni. Ta je močno posegla v naš ustvarjalni proces in nas postavila pred mnoge izzive, s katerimi smo se morali spopasti. Premagali smo jih tako, da smo se distancirali od klasične forme GZ in naš izdelek prilagodili razmeram. Tako naša metoda oblikovanja scenarija kot tudi sama oblika predstave nista povsem značilni za proces dela znotraj GZ. Ker smo v priročniku namenili predstaviti tudi del, ki se osredotoča na ubeseditev zgodbe in poudarja dramaturgijo »upanja, krize in poraza«, smo se odločili, da si bomo pomagali z delom mednarodne ekipe *Resilient Revolt*. Ta je vir ustvarjanja črpala iz različne literature na temo GZ in dolgoletnih izkušenj mentorjev. Zato vam v tem delu po korakih predstavljamo proces oblikovanja scenarija njihove predstave, ki je nastal v času pred epidemijo koronavirusne bolezni. Proces ustvarjanja med epidemijo je povsem drugačen, pa tudi lažje si je predstavljati potek delovanja brez omejitev, ki jih je prinesla epidemija.

Upanje, kriza in poraz so dramaturški elementi forumskega gledališča, ki se uporabljajo za prepoznavanje potencialnega konteksta ustvarjanja predstave. Upanje pri tem predstavlja politično in družbeno željo ter viden potencial za spremembo. Kmalu se to v konfliktu med protagonistkami in antagonistkami, ki bolj kot like same po sebi predstavljajo družbene vloge, prelevi v krizo, ki ji sledi poraz. V njem vidimo možne posledice neukrepanja in neodzivanja na aktualne družbene problematike. Pokaže nam, kaj vse je na kocki in kaj lahko zaradi svoje ravnodušnosti izgubimo.

Na točki tik pred porazom pa pride do tako imenovane "kitajske krize" – preloma in hkrati zadnje priložnosti za intervencijo in s tem vpeljavo spremembe pred neugodnim izidom. V forumski predstavi ta predstavlja prostor za vpeljavo možnih rešitev problema s strani občinstva.

1. korak

Mednarodna skupina *Resilient Revolt* se je dela lotila tako, da je vsaka posameznica najprej sama pri sebi razmišljala o tem, kaj njej koncepti upanja, krize in poraza znotraj tematike podnebne (ne)pravičnosti pomenijo. Izvajalka jih je razdelila v tri skupine, ki so se ukvarjale z razvijanjem zvočne, slikovne in besedne podlage za predstavo. V tem priložniku se bomo osredotočili zgolj na tretjo skupino.

Udeleženke so (podobno kot naša skupina pri vajah iz sklopa »nabiranje materiala – slike«) najprej oblikovale zamrznjeno sliko, da so preko nje našle prve besede, ki so prišle iz telesa. Te so zatem uporabile kot podlago pri ustvarjanju različnih besedil. Pod prvo temo »upanje« je vsaka članica skupine napisala pesem in intuitivno dodajala svoje besede tistim, ki jih je prej ob oblikovanju kipov ustvarila cela skupina. Pri tem se niso ozirale na obliko – pomembno je bilo zgolj to, da izrazijo sebe in svoja doživljanja. Krize so se lotile tako, da so oblikovale tabloidne članke, ki so podnebno krizo predstavljali izrazito škandalozno. Pri zadnji temi – porazu – pa so zaradi pomanjkanja časa oblikovale le vsaka po eno frazo, ki gre hitro v uho.

Za boljšo predstavo prilagamo nekaj rezultatov, iz katerih so pozneje izhajale pri nadaljnjem delu.

UPANJE

Pomembna sem pri ustvarjanju te spremembe.

Upanje je zadnje, kar bo v svetu mode umrlo.

Daj, spremeni svet.

Poslušajo nas, ko se borimo.

Dovolj sem, da sem lahko del odpora.

KRIZA

Odpri se in naj te ne bo strah.

Tako pač je – avtoritarno.

Padam.

Ne morem spremeniti sistema.

Vedno sem bila tukaj.

Avtoritarno: Tako je torej? Kako naj ne pokleknemo? Kako naj spremenimo sistem, ki smo ga same ustvarile? Smo vedno bile tukaj? Zakaj bi morale oditi? Odprite se in ne bojte se. Vse je avtoritarno. Vse je avtoritarno-zatiralska struktura. Samo pogledajte! Vsepovsod! Kako naj ne pokleknemo?

Pozor! Tako pač je – avtoritarno. Pokleknemo in ne vidimo spremembe, ki se je že zgodila. Vedno smo bile tu, a morda je napočil čas, da odidemo. Gostje smo in ne lastnice. Odprite se in ne bojte se. Pohitite in ne čakajte!

PORAZ

Jebeš! Samo enkrat se živi.

Jebeš! Grem žurat.

Smučanja tako ali tako nikoli nisem marala.

Preveč je komplicirano, veš.

Ljudje potrebujejo vodjo. Jaz potrebujem vodjo. Jaz glasujem.

2. korak

Izvajalke GZ pri svojem delu lahko uporabijo tudi že obstoječe zgodbe. Te skupini lahko koristijo kot navdih pri oblikovanju lastne zgodbe, izhodišče za odpiranje novih vprašanj ali pa priložnost za razmišljanje o lastnih vsebinah.

Mednarodna skupina *Resilient Revolt* si je po zgledu Augusta Boala pomagala z zgodbo o »Splavu Meduze«. Ta temelji na zgodovinskem dogodku iz 18. stoletja – potopu francoske kolonialne ladje na odprtem morju pred Afriko. 150 ljudi se je rešilo iz potaplajočega se plovila in pristalo na splavu. Ko jim je zmanjkalo hrane, so pričeli jesti drug drugega.

Danes obstajata dve temeljni ideologiji: ena pravi, da je človeštvo enotna entiteta, da smo bratje in sestre, država pa mora vsem ponuditi enake možnosti, ne glede na okolje, v katerega in kakršnega smo se rodili. Druga pravi, da je človeštvo mogoče razložiti s staro zgodbo, splavom Meduza. Ta pripoveduje o pomorščakih, ujetih na splavu na odprtem morju. V pomanjkanju hrane najprej nasekajo in pojejo mrtve, nato bolne, za njimi otroke. V želji, da bi se rešili, pričnejo jesti drug drugega, dokler na splavu ne ostane samo en preživeli. Umirajoč od lakote, začne zadnji preživeli jesti samega sebe, začeni z deli telesa, ki jih je najlažje odgrizniti: prsti, levo roko ter levo nogo. Nadaljuje in žre svoje telo, na koncu zaužije

*črevesje, saj ni našel ničesar bolj hranljivega, vključno z glavo in srcem – saj sta oba organa neuporabna! Zadnja stvar, ki jo poje, sta jezik in usta. Po tem ne poje ničesar več ... zgolj izpljune zob!*²

Boal pravi, da lahko kot ljudje izbiramo med dvema ideologijama: humanistično in kanibalistično. Zanj je kanibalizem metafora za veliko reči: za moderno, kapitalizem, bogataše, živeče na ramenih revnih, globalizacijo, tržni fundamentalizem oziroma potrošništvo, robotizacijo.³

Četudi podnebnih sprememb ni omenjal, so te prav tako kot splav Meduze skrajne razmere, v katerih lahko rečemo da ali ne življenju, civilizaciji in enakim pravicam za vse. Obstajata paradigma življenja in paradigma smrti. Na tej točki so si udeleženske zastavile naslednja vprašanja: *»Kako lahko z gledališčem zatiranih okrepimo za življenje pozitivne sile? Zakaj spada podnebna pravičnost na področje tematike pravičnosti? Kaj so očitni primeri nepravilnosti? Kako se odločiti za človečnost v času krize brez primere? Kaj pomeni »humanizirati človeštvo« (glavni politični cilj GZ) v takšnih časih?«*

Zgodbo Splava meduze je skupina uporabila kot metaforo za podnebno krizo. Izvajalka je zgodbo najprej prebrala. Potem jim je zastavila vprašanja kot so: *»Kakšne občutke ste v sebi zaznale ob poslušanju?«, »Katere slike?«, »Zvoke?«, »Kaj so prelomne točke v zgodbi?«, »Kaj izstopa?«.* Udeleženske so imele nekaj minut, da so vsaka zase razmislile o svojih občutjih in doživljanju ob poslušanju pripovedi. Zatem so se razdelile v dve skupini, ki sta vsaka zase na podlagi zgodbe oblikovali svoj prizor na temo podnebne (ne)pravičnosti.

3. korak

Udeleženske so z vajami, podobnimi tistim iz poglavja »Ustvarjanje slik«, oblikovale nekaj likov. Za nadaljnji razvoj zgodbe sta bila pomembna naslednja dva:

- Olga, aktivistka za podnebno pravičnost, ki je tako zaposlena z delom za računalnikom, da nima časa za udeležbo na protestih. Ves čas ima občutek, da ne naredi dovolj.
- Ženska, ki na letališču želi ujeti letalo, da bi lahko s prijatelji odpotovala na vikend dopust na Maldive.

Njihova naslednja naloga je, da like uporabijo v treh različnih prizorih. Prilagamo dva, ki sta služila pri snovanju končnega izdelka:

- *Most:* Protestnice okupirajo most, avtomobili čakajo, ne da bi razumeli razloge za protest. Policistka ločuje obe skupini. Ena izmed protestnic čez čas odide, policistka ostale aretira in vse se nadaljuje, kot da se ne bi nič zgodilo.
- *Veganska kavarna:* Prvi lik je blogerka, ki piše o trajnostnem načinu življenja. Ob sebi ima prijateljico, ki ne verjame, da so protesti učinkovit način doseganja sprememb, ter meni, da je sistem preveč razkrojen in uničen, da bi sploh še lahko obstajalo upanje za boljši jutri. Pridruži se jima še prijateljica Olga, ki ju poskuša zvabiti na proteste. Blogerka se vidno nezadovoljna pusti prepričati in odide iz kavarne, medtem ko blogerkine prijateljice Olga ne uspe premakniti.

² (Augusto Boal, *Aesthetics of the Oppressed*, 2006, str. 60.)

³ (Augusto Boal, *Aesthetics of the Oppressed*, 2006, str. 61.)

4. korak

Tokrat si je izvajalka vajo sposodila iz improvizacijskega gledališča. Uporabila je različico priljubljene vaje pripovedovanja zgodb, ki se običajno uporablja za določanje strukture predstave.

Udeleženke so dobile navodilo, naj najprej poiščejo odgovor na vprašanje »Kako se bo vse skupaj končalo?« in tako določijo konec zgodbe. Ko so tega izbrale, je bila njihova naloga najti začetek in zatem še osrednji del. Naslednjih par minut so lahko vsaka zase razmišljale, kako bi svoj lik vključile v celotno zgodbo. Ko je čas potekel, je vsaka dobila priložnost, da je predstavila svoj lik in besedilo, ki ga je pripravila zanj.

Vsaka udeleženka je ob prihodu na oder najprej ponovila to, kar so pred njo ustvarile ostale. Na ta način so poskrbele za to, da so v mislih ves čas dojemale celotno besedilo kot združeno celoto.

Ko so zaključile z nastopi, jih je izvajalka povprašala po njihovem zadovoljstvu z nastalo zgodbo in jim ponudila možnost manjših popravkov.

Za boljše razumevanje vam ponovno prilagamo primer zgodbe, ki so jo ustvarile:

»Na začetku je bil ogenj.

Moja dejanja štejejo.

Ogenj je ušel izpod nadzora in nihče ni vedel, kako ga pogasiti.

Potrebujemo vodjo!

A vodje so odšle s čolna in prerezale vrv.

Takrat so spoznale, da so se stvari pričele spreminjati in se odločile, da bodo to preprečile.

A opazile so, da gre za samo-jédi kapitalistični stroj, ki ga niso več mogle nadzorovati.

Kaj hočemo, podnebno pravičnost, kdaj jo hočemo, zdaj!

A še vedno so obstajali ljudje, ki so govorili: "Zaradi vašega protesta bom ob službo!"

Najbolj pohlepne, najmočnejše in najmogočnejše so bile edine, ki so imele hrano.

In upanje umre zadnje.«

5. korak

Ostal jim je le še zaključek – povezovanje vsega nabranega materiala v smiselno celoto. Najprej so material iz začetnih aktivnosti povezale z vsebino zadnje vaje. Uspelo jim je priti do dane strukture:

Ogenj – utopija, potem uide izpod nadzora.

Sveča in vodja: Jaz glasujem.

Vodje so prerezale vrv.

Snickers na drevesu – Samo-jédi kapitalistični stroj.

Most.

Postapokaliptični prizor – intervju.

Pred prvim nastopom so predstavo še nekajkrat uprizorili sami, jo prečistili in izpilili. Končni izdelek vam predstavljamo v naslednjem poglavju.

III. Scenarij predstave Resilient Revolt

Scenarij predstave, ustvarjene na mednarodni umetniški rezidenci pred Ne-festivalom gledališča zatiranih 2019 v Gornjem Gradu.

Posnetek je dostopen [tukaj](#). Za ogled je potrebno geslo: Slow3ni3n

Prizor 1: »Ogenj-Utopija«

Igralke se začnejo približevati odru izza hrbta občinstva. Medtem skandirajo »Hejho« in občinstvo spodbujajo, naj se jim pridruži. Na sredini odra je prižgana rdeča sveča. Ko pridejo do odra, začnejo okoli sveče polagati lesene klade in jih postavljati v obliko ognjišča. Ves čas nadaljujejo s skandiranjem.

Združijo se in sedejo ob ogenj.

Druga drugo objemajo in še naprej skandirajo: Hejho!

Nekatere pričnejo vzklikati: Dokler smo skupaj, bo vse v redu. Jaz sem pomembna. Me smo pomembne. Poslušajte nas. Upanje ustvarja upor. Upor ustvarja upanje. Upanje umre zadnje.

Odločijo se, da bodo povečale ogenj. Začnejo dodajati več lesa. Sočasno skandirajo vedno glasneje in vedno bolj agresivno. Pri dodajanju lesa na ogenj začnejo druga drugo vedno močneje odrivati in se prerivati. To privede do pretepa.

Nekatere med njimi pričnejo vzklikati: Preveč je zapleteno. Nimam več časa za to. Smučanja tako ali tako nikoli nisem marala. Nočem videti tega. Ne morem se spremeniti, ti se spremeni. Jaz sem že od nekdaj tukaj.

Ena od igralk pride do tiste, ki je zadnja vzkliknila in agresivno rekla: »Jaz sem že od nekdaj tukaj.« Začneta se prerivati in prepirati, dokler tista z zadnjim vzklikom ene od igralk ne potisne v ogenj. Oseba umre. Vse osupnejo nad tem, kar se je zgodilo.

Prizor 2: Sveča in vodja: Glasujem

Nato ena od njih vzklikne: Potrebujem vodjo!

Ena od nastopajočih pride k sveči, jo vzame in vzklikne: Glasujem, glasujem!

Svečo prinese do levega kota odra. Ostale nastopajoče zgradijo človeško verigo. Oseba s svečo to dá naslednji v verigi, ta jo poda naprej. Vsaka, ki jo drži, vzklikne »Jaz glasujem!« Na sredini verige se pričnejo boriti za svečo. Ta gre dalje dokler ne doseže vrha verige. Druga oseba za vodjo (ki se je povzpela na streho kozolca) vzklikne: »Mi glasujemo!« Zatem celotna veriga skupaj ponovi »Mi glasujemo!«

Prizor 3: Vodje prerežejo vrh

Vodja vzame svečo v roke. Zatem brcne verigo, da ta razpade. Vse udeleženske v verigi padejo po tleh in negibno ležijo na odru.

Vodja: (z višine vrže prazen ovitek Snickers čokoladice) Vodja je prerezala vrh ...
Delajte.

Prizor 4: Snickers na drevesu – samo-jédi kapitalistični stroj

Ena od nastopajočih se nenadoma zbudi in ujame papirček Snickersa. Druga ji sledi in vzame vejo drevesa. Medtem ko jo drži, druga nastopajoča poskuša ovitek zaviti okoli drevesa. Ta se noče prilepiti. To obe jezi, a vseeno še naprej poskušata.

Vmes se zbudi še ena igralka in vzame torbo, na kateri piše: "Stanje je jebeno kritično." Začne teči naokoli, da pokaže torbo občinstvu.

Veriga se prične prebujati.

Ena od igralk v verigi: (vzklikne) Moramo delati!

Nastopajoče se zbudijo, pričnejo odstranjevati lesene klade.

Vse nastopajoče: (se zbudijo, pričnejo odstranjevati lesene klade) Delati, delati, delati.

Oseba, ki drži vejo: (vsakič, ko posameznici ne uspe prilepiti ovitka) Naslednja!

Ena od igralk: (vzklikne) Kri v moji kavi!

Poskus lepljenja ovitka ponovno propade, nastopajoča prične kričati v agoniji.

Vse se ustavi.

Ena od igralk: (vzame ovitek, sunkovito in globoko diha ter se na robu odra postavi pred občinstvo, pred sabo drži ovitek tako, da ga občinstvo vidi in prične pripovedovati zgodbo): Spomnim se, kako je bilo, ko sem prvič v življenju poskusila Snickers. Prihajam iz Sovjetske zveze, rojena sem bila v Sovjetski zvezi in spominjam se časov, ko smo te stvari pričeli dobivati na police naših trgovin, ko so se šele pričele pojavljati. Ko smo pričeli uživati v njih. Za nas je bilo to takrat nekaj drugega. Prepričane smo bile, da je tako zelo kul. Imel je okus po svobodi ... Jebeš! (S temi besedami zaključí, si prilepi ovitek na čelo in se umakne na zadnjo stran odra.)

Prizor 5: Veganska kavarna

Igralka z vejo – Olga: (vzklika) Podnebna pravičnost, sistemske spremembe! (Se prične premikati skozi občinstvo, ga motivirati, da kriči skupaj z njo)

Preostale nastopajoče spremenijo kulise v kavarno. Nekatere berejo knjigo, druge klepetajo, držijo skodelice, itd. So sredi dela, zasedene z računalniškim delom, ne zares opazne. Na levem delu odra se dve od njih pričneta pogovarjati. Vodja še vedno sedi nad prizoriščem in vse skupaj opazuje.

Igralka 1: Nisem si mislila, da je veganska kava lahko tako dobra!

Blogerka *(s telefonom fotografira kavo)*: Oh, dobila bom ogromno lajkov!

Igralka 1: Rešila boš svet!

Blogerka: Seveda bom. *(Popije požirek kave)*.

Olga: *(začne vzklikati z zadnjega dela odra)* Podnebna pravičnost, sistemske spremembe!

Igralka 1: *(jo prepozna)* Hej, Olga, pridi sem, pridruži se nama! *(Objameta se)*.

Olga raztreseno gleda v daljavo, kjer se odvija namišljeni protest.

Igralka 1: Pridi, poskusi vegansko kavo!

Olga: Podnebna pravičnost, sistemske spremembe! *(Poskuša vsiliti svojo vejo v naročje Igralke 1)*.

Blogerka: Ne, hvala!

Igralka 1: Ne bomo spremenili sistema. 50 let že protestiramo, pa se ni še nič spremenilo.

Olga vzame vejo od Igralke 1 in jo poskuša vsiliti Blogerki.

Olga: *(vzame vejo od Igralke 1 in jo poskuša vsiliti Blogerki)*. Lahko si del Gibanja!

Blogerka: Nočem biti! *(Odide, zamrzne)*.

Olga: *(Igralki 1)* Sistemske spremembe!

Igralka 1: Ne bomo spremenili sistema, preveč je že zjeban. Izgubili smo. Ničesar več ne moremo spremeniti.

Vse obiskovalke kavarne se spremenijo v avte, krožijo po odru. Ena od njih je taxi – igralka se »vozi« na hrbtu druge igralka.

Prizor 6: Most

Vodja še vedno sedi nad prizoriščem in opazuje dogajanje.

Protestnica 1 (oseba s torbo iz prizora 4): Kaj hočemo?

Tri druge protestnice: *(odgovarjajo)* Podnebno pravičnost!

Protestnica 1: Kdaj jo hočemo?

Tri druge protestnice: Zdaj!

Ponavljajo dokler niso vse igralke na svojih mestih za naslednji prizor. Ostale igralke ostanejo v vlogah avtomobilov in njihovih voznic. Z zadnjega konca odra se približuje Policistka, da bi ločila obe skupini.

Ženska v taksiju: Veste, kaj se tukaj dogaja?

Delavka v avtu: Nimam pojma. Govorijo nekaj takega: »Stop podnebnim spremembam!«
Podnebje se spreminja že milijone let. Res ne razumem ...

Ženska v taksiju: Čez eno uro imam let, moram ga ujeti.

Delavka v avtu: In jaz bom izgubila službo, če ne pridem pravočasno.

Medtem policistka dolgočasno stoji med obema skupinama.

Protestnica 1: *(navdušeno)* Most je naš!

Tri druge protestnice: *(navdušeno)* Zavzele smo most!

Protestnica 2: *(najbolj radikalna od vseh treh, začne skandirati)* Trdna kot skala...

Ostale tri: *(odgovarjajo)* Trdna kot skala...

Protestnica 2: Zakoreninjena kot drevo...

Ostale tri: *(odgovarjajo)* Zakoreninjena kot drevo...

Delavka v avtu: *(kriči proti Policistki)* Gospa policistka!

Policistka: *(vsem)* Dobro, dobro. Pomirite se. *(Delavki v avtu)* Imajo pravico do protestiranja, gospa. Most bomo kmalu spraznili.

V vmesnem času Ženska v taksiju izstopi iz njega – se spusti s hrbtna svoje »voznice«.

Delavka v avtu: *(vidno jezna)* In jaz naj izgubim službo, a?

Policistka: Čakajte ...

Protestnica 3: Če uničimo planet s podnebnimi spremembami, boste tako ali tako izgubili službo.

Ženska v taksiju: Upam, da boste vi plačali moj zamujen let!

Delavka v avtu: Ja, upam, da res! In mojo najemnino, ker bom izgubila službo!

Protestnica 2: Ne potrebujemo počitnic. To je res nujno. Nekaj moramo narediti ZDAJ!

Delavka v avtu: Ti lahko govoriš, ko nikoli nisi imela službe in ne veš, kako je.

Ženska v taksiju: Celo leto sem delala in to so moje edine počitnice!

Protestnica 4: Ni planeta B!

Protestnica 2: To počnemo za vaše otroke!

Medtem se policistka razjezi, iztegne roke, da loči skupini.

Delavka v avtu: Torej boste vi plačevali za moje otroke?

Ženska v taksiju: Nočem vašega planeta B, hočem iti na Maldive!

Celoten pogovor postane boj, v katerem nihče več nikogar ne posluša. Občinstvo ne razume posameznih besed ali stavkov.

Policistka: V redu. Prav. (*Umiri situacijo, prevzame pobudo in se obrne k protestnikom*) Zdaj veste, kaj bom rekla. Imeli ste svoje legalno srečanje. Imeli ste čas za svoj protest. Sedaj pa je čas, da izpraznimo most, da lahko ljudje gredo v službe. Dala vam bom pet minut časa za razmislek. Potem morate oditi. V nasprotnem primeru vas bom morala aretirati. Rada bi, da razmislite, kako bo obsodba vplivala na vaše zaposlitvene zmožnosti v prihodnosti. Dobro? Vrnem se čez pet minut.

Avtomobili hupajo v ozadju.

Protestnica 2: Gospa policistka, imate otroke?

Policistka: (*odločno, a nima časa, da bi odgovorila*) Ehm.

Protestnica 2: Vam je mar za prihodnost?

Policistka: Poglejte, tukaj sem samo zato, da vam povem, da morate oditi z mosta ali pa boste aretirani.

Avtomobili krožijo v ozadju.

Protestnica 2: Tudi vi imate radi naravo. Nekaj moramo storiti ...

Druge protestnice v ozadju tiho govorijo o prihajajoči aretaciji.

Policistka: (*vedno bolj nejevoljna*) Pet minut!

Avtomobili krožijo v ozadju.

Protestnici 3 in 4: *(zapuščata most)* Midve imava prihodnost.

Protestnica 2: Kam gresta?

Protestnica 3: Ne bova uničili svoje prihodnosti z enim neumnim protestom.

Protestnica 4: Še en protest je! Še en protest je!

Avtomobili krožijo v ozadju.

Protestnica 2: Če odideta, sta tudi vidve med uničevalkami naše prihodnosti! *(Protestnici 1)* Pridi! Usediva se! *(Obe se usedeta).*

Policistka pokliče na pomoč drugo policistko, ki prihaja z zadnje strani odra.

Delavka v avtu: Ničesar ne boste spremenile.

Protestnica 2: Ostani!

Protestnica 1: *(pogleda na uro)* Ampak čez 10 minut imam jogo.

Protestnica 2: *(presenečeno, jezno)* Kaj?

Protestnica 1: Morala bi iti.

Protestnica 2: To je največja zasedba do zdaj in ti odhajaš. Kako boš to nekoč razložila svojim otrokom?

Protestnica 1: No, nisem si mislila, da me bodo aretirali ... Mislila sem, da bo to lep protest ...

Protestnica 2: Ampak saj to je celotna poanta. Če zdaj odideš, ne bom več govorila s tabo.

Protestnica 1: *(Protestnice 2 ne jemlje preveč resno):* Hmmm, hmm ...

Protestnica 2: Ziggy, mislila sem, da si moja prijateljica ...

Policistka se ozre k vodji, ki sedi nad prizoriščem. Od nje dobi ukaz, naj se aktivira. Policistka se približa.

Policistka: Dobro. Tako se bomo torej šli? Obveščam vaju, da po 14. členu trenutno sodelujeta pri kaznivem dejanju, za katerega sta lahko aretirani. To pomeni kazen do 5000 evrov ali do pet let zapora. Bosta odšli po lastni izbiri?

Protestnica 1: Jogo imam. Jaz bom odšla ...

Policistka: Najlepša hvala, uživaj v svojem lečinem sufleju.

Protestnica 2: *(Protestnici 1)* Jebi se.

Policistka: Dobro, gospa. Še zadnjič. Boste odšli sami ali vas moramo aretirati?

Avtomobili glasno krožijo v ozadju.

Protestnica 2: Morali me boste aretirati.

Policistka: Tudi prav.

Protestnica 2: To je najbolj nujna stvar na svetu (*dvigne roke*).

(Druga policistka prime protestničino drugo roko in pomaga pri aretaciji).

Policistka: Čas aretacije 12:01, 31. julij 2019. Imate pravico do molka. Če želite povedati karkoli v svojo obrambo, je to lahko na sodišču uporabljeno proti vam. Razumete?

Protestnica 2: Ja.

Policistka: (*drugi policistki*) Spravimo jo stran.

Avtomobili zaključijo s prizorom tako, da se pripeljejo na drugo stran odra in vmes Protestnici 2 dajejo nesramne komentarje in ji kažejo sredinec.

Prizor 7: Splav meduze

V tem prizoru vidimo boj na splavu meduze. Gre za obupano, čedalje bolj kanibalsko borbo vsakega proti vsakemu. Cilj vsake posameznice na splavu je, da se na splavu obdrži in s splava potisne druge. Za vsakim človekom, ki ga potisnejo čez rob, je na splavu prisotno olajšanje. Ves čas borbe je navzoč občutek nihanja med upanjem in obupom – z vedno večjim poudarkom na obupu. Vsak lik (igralka), ki je odrinjen s splava, se pridruži ostali zasedbi, kjer skupaj s strani odra ustvarjajo zmeraj glasnejši ritem.

Na začetku prizora igralke na oder prinesejo ponjavo, ki najprej simbolizira morje, potem pa splav.

Šest igralk stresa ponjavo, da izgleda kot da gre za visoke valove. Dvignejo jo ob glasnem »hip« s strani vodje. Temu odgovorijo s »ho«. Po tretjem "hip-ho" druga čez drugo padejo na ponjavo in si oddahnejo. Oblikujejo goro trupel.

Ostale igralke se postavijo na obe strani odra. Začnejo oblikovati skupni ritem, na začetku je počasen, potem pa se spremeni v vedno bolj dinamično, močno in agresivno spremljavo boju na ladji. Vodja ves čas opazuje s svojega položaja visoko v zadnjem desnem kotu.

Igralke na splavu večkrat glasno vdihnejo in pri tem sočasno dvignejo roko v zrak ter jo med izdihom spustijo. Čutita se splošna utrujenost in glasna izčrpanost.

Na začetku se zdi, da so vse zmedene, izgubljene, potem pa skupaj zgrabijo nogo enega od likov. Še preden bi jo lahko druge igralke potisnile, ta oseba sama obupana skoči v morje.

Igralke olajšano vzdihnejo. Telesna izčrpanost postane bolj opazna. Vse spominjajo na obupane piratke.

Vsaka od njih zdaj prvič najde svoj prostor na splavu. Vse so v na pol ležečem položaju, le ena od njih leži z obrazom navzdol. Pričnejo iskati naslednjo žrtev. Z iztegnjenimi kazalci igralke kažejo druga na drugo, dokler ne najdejo osebe, ki izgleda najšibkejša. Najšibkejša je ta, ki leži z obrazom navzdol, ki se komaj prebuja in s prstom ni pokazala na nikogar.

Ko izbrana prepozna pomen prsta, v paniki skoči s splava.

Preostale v olajšanem vzdihu s prsti sledijo skoku.

Na splavu ostanejo le še štiri. Vsaka od njih najde svoj kotiček in upajoče vzdihne »aaaah«. Ritem od zunaj postaja vedno hitrejši. Osebe na splavu vsaka zase kažejo vedno več izčrpanosti.

Ena drugi zašepeta na uho. Na skrivaj se odločita, da bosta eno od drugih dveh vrgli s splava. Žrtev se drži četrte osebe, ki jo poskuša rešiti. Ne uspe ji. Ob obupanem kričanju »ne!« prvi dve izbrano žrtev nasilno vržeta s splava.

Ko ostanejo le še tri, ni več slišati olajšanih vzdihljajev. Znotraj koreografije paničnega, živčnega in zlobnega divjega plesa, se vsaka zase trudi zavarovati svoje ozemlje na splavu. Liki počasi vstanejo. Tisti dve, ki sta se zarotili proti zadnji potisnjeni s splava, primeta vsaka po eno roko četrte igralke in z nje odgrizneta nekaj mesa. Panični kriki. Vidimo dve kanibalki, ki grizeta koščke mesa s tretje. Ko zaključita, jo potisneta s splava.

Preostali dve si oblizujeta kri s prstov.

Na koncu se splav spremeni v prizorišče boja v ringu. Na videz šibkejši lik zadavi svojo sopotnico in ji na sredini splava odgrizne kos roke. Dinamika se ustavi. Ritem se ustavi.

Vse članice zasedbe ob strani so v poziciji križanega Jezusa z razširjenimi rokami in visečimi glavami. Zakričijo, kot da odhajajo v onostranstvo.

Prizor 8: Intervju z Zadnjo preživelo

V ne tako oddaljeni prihodnosti.

Moderatorka: *(v futurističnih oblačilih, narejenih iz smeti, občinstvu) Dobrodošle, dobrodošli. Danes je z nami Zadnja preživela! (Vodji, ki se je vedno skrivala zadaj) Torej, preživeli ste vse skupaj. Kako se počutite?*

Vodja: *Hvala, hvala, hvala. Da ste me povabili. Bilo je težko, res težko. Vse te spremembe ... Uspeli smo pripraviti prave zakone ob pravem času. Naš moto je bil: »Upanje umre zadnje.« Seveda, nekateri ljudje so umrli, ampak saj veste ...*

Moderatorka: *(pritrjujoče) Seveda. (Senzacionalistično) Torej, kako gre zdaj?*

Vodja: Zdaj je čudovito. Ljudje so se vrnil na svoja delovna mesta. Notranje temperature nadzorujejo stroji. Zelo se trudijo. Še vedno obstajajo neumnice, ki verjamejo v teorije zarote o vrtnarjenju in preživljanju časa na prostem. Veste, naše stavbe so zdaj najbolj varovane, zato resnično upam, da ne bodo več poskušale pobegniti.

Moderatorka: *(patetično)* Torej nas je rešila znanost?

Vodja: Seveda. Kot vedno.

Moderatorka: Kaj pa se dogaja z demokracijo?

Vodja: Tudi naš glasovalni sistem je sedaj krasen. Vse, kar je potrebno, je misliti name in voliti zame. Mimogrede, prihodnji teden so volitve. Vabim vse vas, da mislite name in na moje sposobnosti, da naredim najboljše za vse.

Kratek premor

S strani oziroma od zgoraj igralke na občinstvo mečejo plastične odpadke. To daje vtis, da dežuje.

Moderatorka Drage gledalke, hvala za vašo pozornost. Preden se odpravite spat, pa prisluhnite še naši prečudoviti himni, ki je rešila svet.

Moderatorka začne mrmrati in dajati intonacijo za himno⁴. Medtem počasi sestopa s svojega položaja in se postavi na sprednji del odra. Vodja se ji pridruži, skupaj mrmrata, oponašata zvok dud. Ko se pridružijo vse ostale, moderatorka in še nekatere od igralk pričnejo peti. Pesem postaja vedno bolj ekstatična. Moderatorka očitno povečuje vodjo. Preostali del zasedbe je bolj tih, obnašajo se svečano in delujejo kot sledilke oziroma vernice med obredom, meditacijo ali v transu.

Nevtralne poze.

⁴ pesem [MLK](#) skupine U2 v izvedbi The King's Singers

IV. Predstava Kaj pa zdaj?

Kaj pa zdaj? je predstava mlade aktivistične skupine Upogljivi upor, ki obravnava eno izmed najbolj perečih in s strani družbenih gibanj najpogosteje naslovljenih političnih tematik – okoljsko problematiko. Z uporabo tehnik gledališča zatiranih gledalke pripravi do razmišljanja o aktualnih dogodkih. Odprtje lakirnice Magna, močno onesnaženje okolja zaradi požara v tovarni Kemis, projekt izgradnje hidroelektrarne Mokrice in podobne zgodbe nam naslovno vprašanje postavljajo z vedno večjo nujnostjo.

Nekateri se že sprašujejo, »Kaj pa zdaj?«, a ni dvoma, da gre za vprašanje, na katerega moramo odgovarjati čisto vse. Ni nam še odzvonilo. Je pa pet do.

Nastopajoči: Sanja Kranjc, Anamarija Nađ, Luka Piletič, Jan Podbrežnik

Režija: Jaka Andrej Vojevec

Mentorja: Barbara Polajnar in Jaka Andrej Vojevec

Produkcija: KUD Transformator

Predstavo *Kaj pa zdaj?* slovenskega Upogljivega upora si lahko ogledate [tukaj](#).

V. Multiplikacija – ne sme se ustaviti na tej točki!

Splošna vprašanja o multiplikaciji

Na tem mestu navajamo nekatera izmed vprašanj, ki smo si jih o multiplikaciji zastavile na začetku Upogljivega upora:

- »Kdo so lahko naši zavezniki«
- »Kje vse bi lahko nastopile«
- »Kdo vse bi lahko sodeloval v drugih lokalnih zasedbah in kako oblikovati lokalno skupino«
- »Znotraj katerih kontekstov lahko ljudem predstavimo gibanje Upogljivi upor«

Kaj je že bilo storjeno?

Povezale smo se z lokalnimi skupinami za podnebno pravičnost (Petki za prihodnost, Klimavolksbegehren in še mnogi drugi znotraj Avstrije ter z Extinction Rebellion v Združenem kraljestvu) in nevladnimi organizacijami. Februarja 2020 smo organizirale še eno mednarodno rezidenco Upogljivega upora. Ta je hkrati predstavljala tudi možnost ponovnega srečanja večih mednarodnih skupin. Več informacij o mednarodnem projektu Resilient Revolt je na voljo [tukaj](#).

V Sloveniji od januarja 2020 deluje skupina mladih aktivistk in aktivistov (aktualne informacije o skupini dobite [tukaj](#)), ki je ustvarila predstavo Kaj pa zdaj?. Ker so kmalu po zagonu slovenskega Upogljivega upora v Sloveniji pričeli veljati omejitveni ukrepi za zaježitev širjenja virusa SARS-CoV-2, ekipa delo nadaljuje prek spleta. V kolikor je to le mogoče, denimo na festivalih na odprtem, interaktivno predstavo Kaj pa zdaj? odigra v živo. Ciljno publiko predstavljajo vse generacije, saj predstava naslavlja globalen problem, nadejajo pa se k akciji zvabiti mlade, šolarke in šolarje ter študentke in študente.

Skupaj z Mariborskim radiem študent (MARŠ) in Mladimi za podnebno pravičnost so v času zaprtja zaradi pandemije pripravile radijski prispevek, ki vabi k razmisleku o podnebni pravičnosti in aktivizmu. Prispevek je na voljo [tukaj](#).

V procesu nastajanja in nabiranja materiala za predstavo so se artivistke redno srečevale na videokonferencah. V sklopu teh so na spletu izvedle delavnico časopisnega gledališča. Rezultat si lahko ogledate [tukaj](#).

Okoliščinam se je Upogljivi upor prilagodil tudi s posnetkom predstave, ki je na ogled na spletnih dogodkih, ki bi sicer morali potekati v živo. Kratek napovednik predstave je na ogled [tukaj](#).

Projekt in gibanje Upogljivi upor/Resilient Revolt je bilo predstavljeno na Amfiteatrovem simpoziju ljubiteljskega gledališča. Prispevek in povzetek o gibanju lahko preberete [tukaj](#).

Skupina iz Združenega kraljestva je predstavo priredila za [KURINGA Festival](#) v Berlinu oktobra 2019.

V Avstriji je aktivistka Upogljivega upora med globalnim protestom Earth Strike v sodelovanju z gibanjem Klimavolksbegehren nastopila na ulicah. Načrtovane so še predstave v ruralnem okolju in daljša

nacionalna delavnica oziroma rezidenca. Tam bo izvedena tudi rezidenca na podeželju, ki se bo ukvarjala prav s tematiko ustvarjanja forumskega gledališča v podeželskem okolju.

V teku je več prijav za program multiplikacijske delavnice v nordijskih državah (Islandija, Švedska).

Od novembra 2020 se je vzpostavil mednarodni projekt KA2 C. A. T. (Climate Justice. Action. Theatre.), ki povezuje partnerje iz Avstrije, Slovenije in Nemčije v strateško partnerstvo, kjer se bodo skozi različne pristope gledališča zatiranih izvajali laboratoriji in izmenjave skozi tematiko klimatske (ne)pravičnosti.

Če vas zanima sodelovanje pri projektu Upogljivi upor in njegovem nadaljnjem razvoju, se lahko z vsemi idejami in komentarji obrnete na nas. Kontaktirate nas lahko na transformator.toslo@gmail.com ali resilientrevolt@gmail.com.

VI. Metodološke ideje za nadaljnje delo

Upogljivi upor seveda ni omejen zgolj na v tem priročniku predstavljene metode in oblike dela. Bodite kreativne in ustvarite svoje predstave in dejavnosti s področja gledališča zatiranih na temo podnebne pravičnosti. Predstavljamo vam tehniko, ki smo se je poleg oblikovanja forumske predstave poslužile tudi same.

Časopisno gledališče je še ena izmed metod dela Augusta Boala. Preko nje sočasno raziskujemo medije, njihov način delovanja ter nabiramo material za nadaljnje delo. Lahko obstaja in se jo izvede samostojno ali pa je del večje forumske predstave oziroma predstave uličnega gledališča.

Seznajte se z dejstvi in globino podnebne krize, v kateri se trenutno nahajamo. Pokažite, kako zelo ideološki je trenutni diskurz ob poročanju o podnebni (ne)pravičnosti.

V ta namen lahko vzamete katerikoli časopisni članek o podnebnih vprašanjih (ali o čem drugem, če želite tematiko obravnavati v povezavi z drugimi družbenimi problemi) in z uporabo Boalove metode iz časopisa ustvarite gledališče.

Pri tem lahko uporabite različne tehnike⁵:

- **Enostavno branje:** analiza članka, ki je vzet iz celotnega konteksta.
- **Navzkrižno branje:** udeleženci prebirajo hkrati in izmenično dva od izbranih člankov; s tem ko se dopolnjujeta ali si kontrirata, dobita nove pomenske dimenzije.
- **Dopolnjujoče branje:** udeleženci izbranim člankom dodajajo informacije, ki jih vladajoči medijski diskurz običajno izpušča.
- **Ritmično branje:** članek se prebira v različnih glasbenih stilih, glede na vsebino.
- **Improvizacijsko branje:** časopisna novica je prebrana na zelo različne načine, s katerimi dobi različne poudarke in pomene.
- **Zgodovinsko branje:** udeleženci izberejo novici ali članku ustrezne zgodovinsko podobne in/ali kulturno relevantne dogodke.
- **Podporno/okrepitveno branje:** članku se dodajo pesmi, slike ipd.
- **Paralelno branje:** igralec skuša z mimiko upodobiti bistvo časopisnega članka.

Primer časopisnega gledališča in procesa, ki smo ga izvajale v slovenski skupini Upogljivi upor 2020 najdete [tukaj](#).

⁵ Gledališke tehnike – GLOBALNA SOFA (b. d.) pridobljeno s: <http://sofaglobal.org/o-nas/gledalisce-zatiranih/gledaliske-tehnike/> b.p.)

VII. Literatura

Nekaj knjig, ki bi morda zanimale tiste, ki vam je bil všeč ta priročnik. Večina vaj, opisanih v priročniku je navedenih in podrobneje razloženih v knjigi *InExActArt : avtopoietsko gledališče Augusta Boala : priročnik za delo z metodo gledališča zatiranih* avtorice Birgit Fritz. Še več materiala za delo s skupinami in boljše razumevanje gledališča zatiranih pa najdete tudi v spodaj navedeni literaturi.

Boal, Augusto (1995). *The Rainbow of Desire: The Boal Method of Theatre and Therapy*. London in New York: Routledge.

Boal, Augusto (2002). *Games for Actors and Non-Actors*. Prevedel Adrian Jackson. 2. izdaja. New York: Routledge.

Boal, Augusto (2006). *The aesthetics of the oppressed*. Prevedel Adrian Jackson. London in New York: Routledge.

Fritz, Birgit (2017): *The Courage to Become: Augusto Boal's Revolutionary Politics of the Body*. Dunaj: Danzig & Unfried.⁶

Fritz, Birgit (2020). *InExActArt : avtopoietsko gledališče Augusta Boala : priročnik za delo z metodo gledališča zatiranih*. Prevedel Jan Franc Podbrežnik. Ljubljana: Kulturno umetniško društvo Transformator.

Ganguly, Sanjoy in Yarrow, Ralph (ur.) (2017). *From Boal to Jana Sanskriti: Practice and Principles*. London in New York: Routledge Focus.

⁶ Elektronska različica knjige je prosto dostopna pri založbi na [tej povezavi](#).

Projekt sofinancirajo MOVIT, Evropska solidarnostna enota in MOL – Urad za mladino.

